

JAK DÁL V BOJI S KORUPCÍ?

Pokud v případě vytváření atraktivních podmínek pro zahraniční investory spolu úředníci ústředních orgánů státní správy a samosprávy úzce nespolupracují, tak takové prostředí může být vcelku neatraktivní pro přímé zahraniční investory. Signál k ukončení takové spolupráce mezi úředníky ve své podstatě vyslala agentura CzechInvest, která sdělila, že český trh už obrovské a drahé investice typu Hyundai nedokáže pojmout.

Úvod

Mezinárodní nevládní organizace Transparency International (TI), celosvětově bojující s korupcí, přisoudila (dne 26. října) České republice pro rok 2010 53. místo ze 178 zemí světa na žebříčku indexu vnímání korupce (index). Hodnoty tohoto indexu se pohybují v intervalu od 0 do 10 a nejvyšší hodnoty značí minimální míru korupce v dané zemi. České republice je přisuzována hodnota indexu 4.6 a v těsném závěsu je Jižní Afrika (**Tabulka č.1**).

Tabulka 1

Pořadí	Stát	Index
1.-3.	Dánsko	9,3
1.-3.	Nový Zéland	9,3
1.-3.	Singapur	9,3
...	...	...
53.	Česká republika	4,6
54.-55.	Jižní Afrika	4,5
...	...	...
110. – 115.	Indonésie	2,8
...	...	...
154. – 163	Rusko	2,1
...	...	...
178.	Somálsko	1,1

Zdroj: Transparency International 2010

Oproti minulému roku si Česká republika pohoršila o významných 0.3 desetin bodu. V letech 2002 - 2008 došlo

v České republice ke zlepšení z hodnoty 3,7 na 5,2. V roce 2009 však již došlo ke zhoršení na hodnotu 4.9 a nyní sestupný trend pokračuje (**Tabulka č.2**).

Tabulka 2

Rok	Index	Umístění	Počet zkoumaných zemí
2010	4,6	53..	178
2009	4,9	52 -53	180
2008	5,2	45	180
2007	5,2	41 – 42	179
2006	4,8	46-48	163

Zdroj: Transparency International 2010

Takovéto skokové zhoršení korupční situace je ve světě pro rok 2010 příznačné jen pro Českou republiku, Řecko, Maďarsko, Itálii, Madagaskar, Niger a USA.

Číslo indexu Transparency International však samo o sobě má hodnotu jen pro srovnání v mezinárodním měřítku. K pochopení jeho skutečné podstaty pro tu kterou zemi je třeba hlubšího přístupu. Respondenty indexu jsou zejména podnikatelé a analytici (nikoli široká veřejnost, čímž se index liší od výzkumů veřejného mínění).

Index odráží jak často a jakými částkami jsou v jednotlivých zemích upláceni veřejní činitelé podnikatelskými subjekty.

Index se dle jeho tvůrce prof. Lambsdorffa stal významným nástrojem pro boj s korupcí. Napomohl k mnoha legislativním reformám. Zařadil jednotlivé země do ligy integrity a umožňuje v tomto směru racionální srovnání na sportovní bázi. Každý může přemýšlet o ostatních zemích v lize. Jeho země je umístěna v pořadí vedle ostatních a není dán prostor xenofobnímu hodnocení. Země mohou „soutěžit o integritu“. V posledních desítkách let index TI napomohl k desítkám hloubkových výzkumů po celém světě.

Tyto výzkumy nás upozorňují, že korupce je pohromou pro společnost. Poctiví lidé jsou postiženi, protože nejsou účastníky nekalých praktik, chudí jsou ponižováni, protože si nemohou dovolit platit drahé úplatky a z bezmocných se stávají oběti, které nemohou uniknout vyděračským požadavkům chamtivého okolí (Lambdsorff). Index pro rok 2010 je mixem 13 výzkumů deseti institucí, jejichž výsledky jsou určitým způsobem zprůměrnovány. Respondenty daných výzkumů jsou zejména podnikatelé a analytici. Tyto výzkumy a spektrum jejich otázek a odpovědí lze detailně zkoumat, ovšem ne všechny výzkumy jsou dostupné, neboť některé agentury si jejich data střeží jako svůj majetek a poskytují je jen pro účely tvorby indexu. Z detailních rozborů výzkumu tohoto typu lze zjistit, co podnikatelům vadí na dané zemi nejvíce. Zda je to korupce velká/politická nebo malá/administrativní, a v jaké míře představuje překážku v jejich aktivitách, v jakých sektorech spatřují největší problém, nakolik je pro ně legislativa dané země přehledná, kolik času musí strávit při vyplňování styku s úředníky, kvalita justice, ochrana majetkových práv atd.

1. Vysoká míra byrokracie v ČR jako podceňovaný problém při tvorbě protikorupčních strategií

Postavení České republiky v rámci indexu TI ne náhodou koreluje s výzkumem Světové banky s názvem „Doing Business 2011“ kde se Česká republika celkově umístila na 63. místě ze 183 zemí. Avšak v rámci hodnocení zahájení podnikání (Starting a business) je Česká republika až na 130. místě. V oblasti daní (Paying taxes) na 128. místě s enormními 557 hodinami které musí podnikatel daňové problematice věnovat ročně. V rámci ochrany zájmů investorů je ČR (Protecting investors) na 93. místě. Dále připojení k elektrické síti trvá v ČR v průměru 279 dní, těsně za Pákistánem s 266 dny a před Ruskem s 302 dny.

Při zahájení podnikání musí ať nadnárodní společnost nebo prodáváč párků překonat celých 9 právních procedur a čekat 20 dní. Pro srovnání, v Kanadě je potřeba jen jedna právní procedura a pět dní. V Austrálii jen dvě právní procedury a dva dny. Tato čísla vlastně ukazují na míru byrokracie v té které zemi (tzv. red tape). Korupce je silně spojována se špatnou regulací vstupu nových firem na trh. Země s větším množstvím regulativ v tomto směru mají také větší míru korupce (Djankv a kol. 2000). Čím více interakcí s úředníky tím více potenciálních korupčních situací a vydírání ze strany úředníků. Vzhledem k tomu, že v rámci zahájení podnikání a v oblasti daní (zejména administrativní zátěž) je ČR tom podstatně hůře v porovnání k umístění na žebříčku indexu TI tak lze souhlasně s protikorupčním

expertem Danielem Kaufmannem konstatovat, že byrokracie není jedinou příčinou korupce. Nicméně lze konstatovat, že administrativní zátěž podnikatelů je v ČR velmi vysoká a odráží se v negativních hodnoceních ČR v rámci indexu TI.

Je zvláštní, že současní „bojovníci“ s korupcí v ČR na tento problém ani tak moc nepoukazují, byť je velmi závažný zejména pro malé a střední podnikatele. Zkrátka tato drobná/administrativní korupce se v ČR nepovažuje za takový problém jako Velká/Politická korupce s čímž nelze souhlasit. Jedná se stejně tak o významný problém.

2. Nový zákon o veřejných zakázkách nic nezmění bez aktivního zapojení občanské společnosti do kontroly jeho dodržování

Populárnější je v ČR hovořit v rámci protikorupčních strategií o problematice veřejných zakázek, stavu státního zastupitelství, nedotahování do konce velkých korupčních kauz a chybějící zákon o státní službě.

Lze skutečně doporučit přijmout nový zákon o veřejných zakázkách, ale nic se nezmění, pokud jeho dodržování nebude kontrolovat jak nezávislá justice, efektivní policejní složky a občané samotní. Zapojení občanů – tzv. watchdog taktéž není příliš diskutováno, byť je pro boj s korupcí klíčovým. Otázkou je jak motivovat občany (včetně neziskového sektoru), aby takříkajíc ve svém volném čase sledovali například jak ten který zastupitel při jednání hlasoval, a zjišťovali další podobné informace. Možností jsou například motivace finanční či nějaký systém daňových úlev pro dotyčné apod. Diskuse o tomto však zcela chybí.

Pro úspěšný boj s velkou/politickou korupcí je jednoduše klíčové jedno: omezovat možné korupční aktivity politiků. Nové zákony, byť sebelépe udělané, samy o sobě nic nezmění (byť je to důležitý základ) pokud nebude nezávislé soudnictví, efektivní policejní složky, nezávislý tisk a silná, podstatně silnější než nyní, aktivita občanské společnosti při kontrole těchto zákonů. Nejpalčivější je samozřejmě problematika veřejných zakázek a zejména resort obrany.

3. Velké ryby bez aktivit občanů a zbavení imunit poslanců také nebudou chytány

Ve Velké Británii došlo v roce 2008 k extrémnímu propadu v rámci hodnocení indexu TI. Bylo to dáno tím, že britští vládní činitelé intervenovali, aby státní zastupitelství ukončilo vyšetřování, kauzy firmy BAEsystems, která uplácela zahraniční veřejné činitele například při prodeji letadel Gripen – což bylo prokázáno

i pro případ České republiky a BAEsystems museli zaplatit milionové pokuty (v USD) jak ve Velké Británii, tak v USA. České orgány činné v trestním řízení však na poznatky britských kolegů vůbec nereagovaly tak jak by měly a o spolupráci neprojevíly účinný zájem. Při skutečné angažovanosti občanů a nezávislosti médií by se však něco takového nemohlo stát. Vyšetřování by okamžitě pokročilo minimálně ke spolupracím s Britskými orgány.

Americký protikorupční specialista z tamějšího Ministerstva spravedlnosti s kolegy doporučuje, že v ČR by se měly omezit imunitu poslanců a zavést majetková přiznání i pro soudce.

Korupční kauzy v ČR jsou často politicky motivovány a nechytají se velké ryby. V této souvislosti funguje i jakýsi antagonismus mezi policisty a státními zástupci. Státní zástupci teoreticky mohou podkopávat práci policistů, a ti zase možná až příliš často zahrnují státní zástupce případy zbytečnými, jen aby prokázali činnost. Politici/vláda zřejmě skutečně měli situace tak pod kontrolou, že skrze novináře, policisty a státní zástupce si mezi sebou jen vyřizovali účty a vyhazovali shnilá jablka, která se již nehodila. Skuteční viníci velkých kauz však nikdy odhaleni nebyli.

4. Úskalí určitých trestněprávních prostředků při boji s korupcí

Peter J. Ainsworth do České republiky zavítal již několikrát. Z jeho setkání s českými vyšetřovateli a rozhovory s novináři lze doporučit zavedení institutu tzv. korunního svědka do českého právního řádu a větší využití institutu předstíraného převodu věci. Tzv. korupční provokace (pokud se nejedná o kontrolu příslušníků Policie České republiky) a testy integrity jsou obecně z právního hlediska velmi náročné instituty a v USA mají pro takové případy termín „utajené operace“.

Právní diskuse na téma „utajených operací“ a „korupční provokace“ se v České republice rozvířili již v roce 2006 v souvislosti s kauzou, kdy se lobbista František Vybíral údajně pokoušel koupit od policistů informace o vyšetřování vlivného realitního spekulanty Miloše Červenky. Když Vybíral přinesl do restaurace u Schnellů peníze, kde na něj čekal domnělý zkorumpovaný policista, netušil, že ten přišel s vědomým nadřízených a že rozhovor sledují jeho kolegové. Ve finále Vrchní státní zastupitelství dospělo k závěru, že policie překročila své pravomoci. Svým rozhodnutím se tak žalobce patrně snažil zabránit i případnému fiasku v případě, že by celá kauza dospěla až k Ústavnímu soudu. Ten totiž už několikrát v minulosti rozhodl, že policie při takzvaných

předstíraných převodech nesmí podezřelé ke zločinu vybízet.

5. Financování politických stran

Velkým problémem je financování politických stran. Dle sociologa Pavla Friče je korupční systém ve svém jádru spojen hlavně s financováním politických stran. Dnešní politické strany jsou z hlediska financování primárně závislé na státu, tedy na příspěvcích ze strany voličů, jejichž výši si strany samy určují. Mohou si tak přidávat peněz, kolik chtějí, a jsou tak nerozlučně přisáty ke státu. Dle Friče (uvedl v Literárních novinách) dále: „Jedinou revolucí, která by mohla snížit hladinu korupce, spatřuji v možnosti odříznout je od těchto nezasloužených peněz. Potíž je, že strany budou mít peněz vždy „málo“, a proto vznikají černé fondy, proto se hraje s veřejnými zakázkami. Strany jsou na penězích existenčně závislé a svým způsobem jsou i v pasti. Možná se v této situaci necítí moc dobře, ale pokud chtějí být úspěšné, v podstatě musejí být zkorumpované.“

Dlužno podotknout, že v USA Barack Obama získal finance na svou politickou kampaň převážně od občanů a nikoli od korporací. Mělo by být posíleno, aby občan ČR/volič sám rozhodoval kolik financí udělí/bude uděleno té které politické straně.

6. Časté změny a nepřehlednost zákonů, špatná vymahatelnost práva, neprůhlednost rozhodování státních orgánů a soudů. Dodatečná 26% daň na solární elektrárny

Dokonce ani čeští - tuzemští investoři nemají příliš zájem v České republice investovat. (souhlasně tvrdí Jan Haberman z investiční skupiny Credo Ventures a Pavel Makovec, výkonný ředitel Arca Capital CEE v rozhovoru pro Hospodářské noviny). Na vině jsou právě časté změny a nepřehlednost zákonů, špatná vymahatelnost práva, neprůhlednost rozhodování státních orgánů a soudů. Stejně tak panuje obava svěřovat finanční prostředky místním správcům majetku. Obdobně podotýká i známý český soukromý investor Jan Kadera: „Je tady hodně českého kapitálu, který vznikl původně z privatizace a restituce, dnes i z prodeje firem, které díky tomu, že tady není přehledné pole, končí buď v nemovitostech, nebo v cenných papírech na zahraničních burzách, a to je škoda. Většina českého kapitálu, aspoň jak potkávám lidi, odchází do zahraničí.“ Jan Kudera je přesvědčen, že investičních příležitostí je v České republice dost, ale „nepřehledné pole“ investory odrazuje (toto také svěřil Hospodářským novinám).

Stejně tak při hodnocení České republiky v indexu ITI

zřejmě nepomůže prostředí, kde investoři jsou vystaveni například dodatečné 26procentní dani na solární elektrárny.

7. Decentralizace korupce v České republice

Jak již bylo řečeno, korupci lze členit na malou/administrativní, s tou se lze setkat při jednání na úřadech s veřejnými činiteli, kteří nedosahují vrcholných pozic ve veřejné administrativě. A na korupci velkou/politickou, která se vyskytuje v parlamentu v souvislosti s ovlivňováním rozhodování poslanců a senátorů při tvorbě právních předpisů, dále ve vládě a vrcholné administrativě, zejména v souvislosti s rozhodováním o veřejných financích. Lambsdorff tvrdí, že velká/politická korupce odrazuje přímé zahraniční investory méně než dezorganizovaná korupce na nižších úrovních. Investoři chtějí mít své aktivity zajištěny z vrcholných politických vládních či administrativních kruhů, pokud tyto mají nižší úroveň administrativy pod kontrolou. Je to z toho důvodu, že uplácení na nižších úrovních administrativy je organizačně značně náročné a výsledek není jistý. Přímí zahraniční investoři mají potřebu ovlivňovat legislativní normotvorbu. Pokud v dané zemi přímí zahraniční investoři úspěšně jednají s osobami na centrální úrovni a ostatní úrovně pro ně nejsou tak atraktivní, pak možno hovořit o centralizaci korupce. Zda je korupce v České republice centralizovaná či nikoli bylo možno do roku 2008 odvodit z korelace hodnot indexu TI a objemu přímých zahraničních investic. Mezinárodní investoři nemají rádi země, které jsou považovány za zkorumpované, bojí se svévolie v rozhodování a slabé ochrany jejich majetku. Státy s lepšími hodnotami indexu TI jsou přímými zahraničními investory preferovány jako bezpečná útočiště. Výzkumy ukazují, že pokud země vylepší hodnotu svého indexu TI o 1 bod (z 10), tak se zvýší příliv přímých zahraničních investic o 15 procent (Lambsdorff). Stejně tak Shang-Jin Wei z Harvardské university dospěl k závěru, že navýšení daní na nadnárodní společnosti nebo míra korupce v hostitelské zemi zredukuje příliv přímých zahraničních investic a je to dokonce důležitějším faktorem než cena a kvalifikace pracovní síly. Tedy do roku 2008 při vysokém přílivu přímých zahraničních investic byla v České republice korupce centralizovaná.

V letech 2009 a 2010 došlo v ČR dle hodnoty indexu TI k výraznému zhoršení korupční situace a k výraznému snížení přímých zahraničních investic.

Auditorská společnost PricewaterhouseCoopers má na pokles přílivu přímých zahraničních investic do ČR

následující názor:

11. března 2010: Zatuhnutí úvěrových kanálů a hospodářská krize srazily pět rekordních let přílivu přímých zahraničních investic (FDI) do střední a východní Evropy (CEE). A ukazuje se, že oživení FDI v regionu bude letos a v následujících letech jen mírné, říká nejnovější studie PricewaterhouseCoopers nazvaná Přímé zahraniční investice v regionu střední a východní Evropy: Rozmach a pád?

Průzkum PricewaterhouseCoopers ukázal, že střední a východní Evropa se těšila v letech 2003 až 2008 více než pětinasobnému nárůstu přílivu přímých zahraničních investic, ze 30 miliard na 155 miliard dolarů. Odhady však ukazují, že v roce 2009 se tento příliv smršknul o zhruba polovinu na 77 miliard dolarů. Nejvíce se na tomto propadu podepsal realitní sektor, kde došlo k poklesu o 71 % ve srovnání s rokem 2009.

„Neočekáváme, že se příliv FDI do regionu hned vrátí na úroveň před krizí. Propad, ke kterému došlo, zde bude mít trvalé následky a může to trvat až do roku 2014, než se vrátíme na úroveň roku 2008,“ odhaduje Jiří Moser, vedoucí partner oddělení poradenských služeb PricewaterhouseCoopers ČR.

Dopad na jednotlivé země regionu nebyl stejný. Analytici PwC odhalili, že podíl FDI na hrubém domácím produktu (HDP) se v jednotlivých zemích liší zejména v závislosti na úrovni příjmů, mzdových nákladech ve výrobní sféře, investičním riziku či členství země v EU. Určitým pozitivem současné situace tak je, že investoři přestali brát region CEE jako celek a začali vnímat specifika jednotlivých zemí.

„Průzkum však ukázal, že i bez dopadu globální krize by kvůli značnému nárůstu nákladů na pracovní sílu ve střední a východní Evropě v roce 2008 pravděpodobně došlo ke zpomalení přílivu FDI,“ říká Jiří Moser.

PricewaterhouseCoopers ČR je celkem konzervativní ve svých závěrech. Zajímavé je, že ve smyslu FDI dopad globální krize nebyl stejný na jednotlivé země regionu, což závisí na různých faktorech. Jak bylo řečeno, Wei je toho názoru, že hlavním faktorem determinujícím FDI je míra korupce v dané zemi. Korupce je dle něj v tomto směru dokonce důležitějším faktorem než náklady na pracovní sílu.

Pokles objemu investic potvrzuje také agentura pro podporu podnikání a investic CzechInvest. Zaznamenává přitom údajně jasnou změnu ve struktuře investičních projektů, oblast výzkumu, vývoje a strategických služeb

vítězí nad výrobou, které se věnuje čím dál méně investorů.

"Naše zkušenosti ukazují, že se Česká republika v poslední době stává cílem investic s vyšší přidanou hodnotou, zato však s nižším objemem vloženého kapitálu. Potvrzují se tak naše předpovědi, v nichž jsme upozorňovali, že český trh už obrovské a drahé investice typu Hyundai nedokáže pojmout. Také proto se teď primárně zaměřujeme na vyjednávání s investory z oblasti výzkumu, vývoje a služeb, kterým nabízíme připravené podnikatelské nemovitosti a kvalifikovanou, avšak v porovnání třeba se zeměmi západní Evropy stále ještě levnou pracovní sílu," dodává Alexandra Rudyšarová, generální ředitelka agentury CzechInvest.

Není však zcela jasné z jakého důvodu dochází CzechInvest k závěru, že: *český trh už obrovské a drahé investice typu Hyundai nedokáže pojmout.* Tímto dochází k naprosté rezignaci na možnost (i do budoucna po odeznění globální ekonomické krize) dalších PZI např. do montoven ze strany nadnárodních společností. Velké nadnárodní společnosti budou činit v České republice investice s vyšší přidanou hodnotou zejména v případech, že zde budou mít i například velkou montovnu. Je zřejmě naivní se domnívat, že bez tohoto skutečně velcí zahraniční investoři půjdou v ČR vkládat významný kapitál do inovací.

Inovace jsou samozřejmě správnou cestou, ale nelze rezignovat na zájem nadnárodních společností investovat v ČR a to nejen do inovací.

I v případě zaměření se čistě na investice do inovací (při rezignaci na velké PZI) jsou stále hlavními překážkami takových investic časté změny a nepřehlednost zákonů, špatná vymahatelnost práva, neprůhlednost rozhodování státních orgánů a soudů. CzechInvest však neuvádí jak toto řešit.

Pokud však již stát a CzechInvest nepočítají s investicemi do nových výrobních závodů, tak opadá i jeden z důvodů (možná právě ten hlavní) proč by vrcholní představitelé veřejné moci a političtí reprezentanti měly mít zájem o kontrolu korupce samospráv na úrovni krajů a obcí, která takovým investicím může vadit nejvíce (jak bylo řečeno investoři chtějí jednat jen na jednom místě – nejlépe na „centrále“ a ne například s hypotetickým kuříkem v ruce obíhat jednotlivé hejtmany, úředníky, starosty, ČEPS a další). Vrcholní představitelé veřejné moci a političtí

reprezentanti již tedy dle jejich předpokladů nebudou oslovováni velkými nadnárodními přímými zahraničními investory, aby jim pomohli při překonávání byrokratických překážek a vůbec s realizací investic. Logickým důsledkem je tedy decentralizace korupce kde centrála (vláda, vrcholná administrativa, parlament) nemá již nutnost s trochou nadsázky, jak řekl Jahn korumpovat investory, investičně pobízet a společně s hejtmany a starosty před nimi stát v pozoru v jedné řadě (v centrálně organizované řadě). Toto je umocněno i tím, že rozložení politických sil na úrovni krajů a obcí ne nutně koresponduje s rozložením politických sil v parlamentu, spíše naopak.

Lambsdorff říká: Místní samospráva, která je ovládána lokálními zájmovými skupinami může být pro investory neatraktivní a vést ke snížení životní úrovně.

Závěr:

Dochází ke změně povahy korupce v České republice k tzv. decentralizaci korupce a k situaci, kdy parlament, vláda a vrcholná administrativa nemůže investorům zajistit jistotu a přehled o tom, kolik a komu budou platit/neplatit a neumí garantovat překonání překážek spojených s častými změnami a nepřehledností zákonů, špatnou vymahatelností práva a neprůhledností rozhodování státních orgánů a soudů. Ústřední orgány státní správy úzce nespolupracují s územní samosprávou.

Z tohoto důvodu je i na úrovni samospráv třeba vytvořit nátlak na vytvoření transparentního prostředí, kde veškerá zasedání jsou činěna se zápisem a tajná zasedání nejsou povolena. Pravidla pro účast zastupitelů v městských firmách by měla být řešena radikálně. Je třeba důsledněji zabraňovat střetu zájmů na úrovni samospráv. Nový zákon o úřednících ve veřejné správě je také nasnadě.

Stát by se měl také více zasadit o to aby byly do ČR přilákány investoři do inovací. Stejně tak však nerezignovat i na možnosti velkých zahraničních investic do výrobních závodů. I menším investorům by stát měl pomoci s překonáváním byrokratických překážek tak jako pomáhal například investorům do Nošovic.

Autor, Mgr. Aleš Pachmann, studuje doktorský studijní program na Policejní akademii, kde také absolvoval magisterský program. Jeho specializací je mezinárodní obchod a problematika korupce.

ČASOPIS CENTRA PRO STUDIUM DEMOKRACIE A KULTURY (CDK)

■ Časopis **Kontexty** navazuje na to nejlepší z oblasti filosofických, politicko-filosofických, společenských, kulturních a literárních textů časopisů *Střední Evropa – brněnská verze*, *Proglas* a *Revue Politika*.

■ Nabízí komentáře, analýzy a eseje nejlepších českých autorů a nejzajímavější překlady z prestižních zahraničních časopisů.

■ Vychází 6x ročně v rozsahu přibližně 100 stran.

■ Cena jednotlivého čísla 100 Kč, roční předplatné 500 Kč, sponzorské 1 000 Kč

■ Vydává Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK).

■ Předplatitelé **Kontextů** mají nárok na 25% slevu všech knih vydaných CDK.

■ Ukázkové číslo zdarma.

Adresa redakce, objednávky, ukázkové číslo zdarma:

CDK, Venhudova 17, 614 00 Brno,

tel./fax: 545 213 862, e-mail: objednavky@cdk.cz, www.cdk.cz

